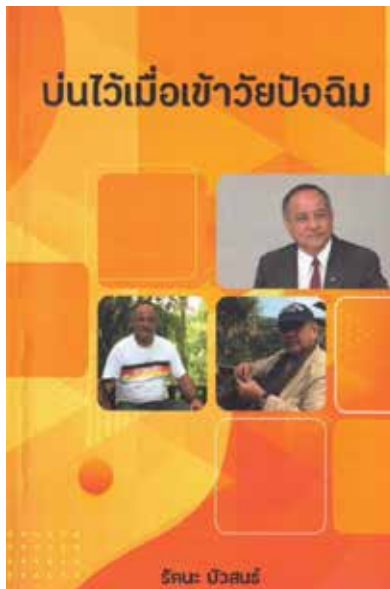

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

“บันไ่วเมื่อเข้าวัยปัจฉิม”

ISBN 978-616-572-513-2

ผู้เขียน ศ.ดร.รัตนะ บัวสนธ์

บทวิจารณ์โดย ผศ.ดร.พัชรภรณ์ พิมพ์จันทร์

จำนวนหน้า 88 หน้า/ราคา 100 บาท

ศ.ดร.รัตนะ บัวสนธ์ ผู้เขียน ท่านเคยเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ปัจจุบันท่านเกษียณอายุราชการแล้ว เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษาและทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการทางการศึกษาและสังคม สถิติสำหรับการวิจัย การพัฒนาหลักสูตร การวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นด้านการวิจัยชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากท่านมีผลงานหนังสือและตำรามากมาย เช่น ภูมิปัญญาและศักยภาพท้องถิ่นกับโรงเรียนประถมศึกษา การประเมินโครงการการวิจัยเชิงประเมิน การประเมินนครสวรรค์: ทฤษฎีรูปแบบและแนวทางการประเมิน และวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา รวมถึงบทความทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารต่างๆ ในหัวข้อเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล

หนังสือเรื่อง “บันไ่วเมื่อเข้าวัยปัจฉิม” เป็นหนังสือที่บอกเล่าประสบการณ์ชีวิต ส่องผ่านมุมมองและแนวความคิดของผู้เขียนครอบคลุมทั้งการศึกษา การเมือง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ฯ เนื่องในโอกาสครบรอบอายุ 60 ปี ส่องผ่านมุมมองและความคิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาของผู้เขียน บอกเล่าแนวคิดุม ความรู้สึกทางสังคมผ่านการใช้ชีวิตประจำวัน หรือสถานที่ที่พบเจอ

ด้านสังคมและการเมือง

ผู้เขียนเริ่มจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองของประเทศไทยที่ใช้คำว่าประชาธิปไตยแต่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ต่างจังหวัดยังมีความเข้าใจว่าประชาธิปไตยคือการเลือกตั้ง และการที่เขาจะเลือกใครหรือไม่เลือกไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์บุคคลแต่เป็นการเลือกจากคำตอบแทนส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการเมืองซึ่งผู้เขียนเรียกว่า ระบบตัวเหี้ยริสึม (Tuaherim) ซึ่งก็คือ ระบบที่ลูกพี่ใหญ่คุ้มครองดูแลลูกน้อง ดังนั้นถ้าการเมืองคนใดมีความสามารถดูแลและมีจำนวนลูกน้องภายใต้สังกัดการดูแลมาก ก็จะมีอำนาจต่อรองของตำแหน่งให้ตนและกลุ่มพวกพ้องของตนได้มากตามไปด้วย ระบบตัวเหี้ยริสึมนี้เป็นการวิวัฒนาการของระบบอุปถัมภ์นั่นเอง และการอุปถัมภ์ก็ไม่มีสิ่งอื่นใดนอกจากเงินและผลประโยชน์ จึงเกิดปรากฏการณ์คอร์รัปชันซึ่งปรากฏการณ์คอร์รัปชันได้ถูกอธิบายโดยนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ในซีกโลกตะวันตกที่ชื่อ แซมมวล ฮันติงตัน ว่าเป็นแผนแบบ (Pattern) คล้าย ๆ กันในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางละตินอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (รวมทั้งประเทศไทย) นั่นคือ ทหารจะปฏิวัติเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศแล้วจะใช้อำนาจนั้นเพื่อการดักตวงเงินทองสินทรัพย์จ้นประชาชน

เกิดความเคยชิน ทั้งต่อการปฏิบัติและการคอร์รัปชัน ผู้เขียนได้แสดงความเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้ประชาชนคนไทยเกิดทัศนคติว่าการคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติ คือ 1) เชื้อและยอร์ับผู้นำแบบอำนาจนิยม เพราะคนไทยคุ้นชินและเชื่อว่าเจ้าฟ้าชีวิตและความหวังไว้กับ ลูกพี่หรือเจ้านายที่จะเป็นคนคอยอุปถัมภ์คำชูดูแลตนเอง สิ่งนี้ก็คือระบบอุปถัมภ์ ในสังคมไทยที่พัฒนามาจากระบบ นาย-ไพร่ รากลึกที่ฝังแน่นในกรอบความคิดของคนไทยที่ถ่ายทอดส่งต่อกันมารุ่นสู่รุ่นจนปัจจุบัน 2) ระบบจ้มก้อง ระบบจ้มก้องนี้เกิดจากชาวจีนที่อพยพหนีความยากจนมาตั้งรกรากในเมืองไทยตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 3 เมื่อมาประกอบอาชีพในเมืองไทยได้เรียนรู้และสั่งสอนกันต่อๆมาว่าถ้าอยากให้งานกิจการของตนผ่านสะดวกจากกฎหมายที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมดูแล การมีเงินค่านำรื้อนน้ำชาให้ตอบแทนก็จะทำให้เรื่องต่างๆ ไหลลื่น 3) การรักพวกพ้องนับญาติแบบสังคมเกษตรกรรม เพื่ออาศัยให้ว่านขอความช่วยเหลือแม้คำขอจะเป็นเรื่องละเมิดกฎระเบียบหน่วยงาน จากลักษณะทั้งสามประการข้างต้นจึงเป็นสิ่งที่เสริมให้เกิดการคอร์รัปชันในสังคมไทยที่แก้ได้ยาก

ด้านศาสนาและความเชื่อ

ผู้เขียนมีมุมมองว่า ทุกศาสนา ที่เป็นศาสนาหลัก เช่น พุทธ คริสต์ อิสลาม ขงจื้อ เซน ล้วนแต่มีขึ้นเพื่อเป้าหมายท้ายสุดที่สำคัญคือ ให้นำมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเสียสละอย่างสงบสุข แต่ที่ต่างกันคือ แก่นและกระพี้ของแต่ละศาสนานั้นเอง แก่นของศาสนา คือ หลักคำสอน ส่วนกระพี้คือ พิธีกรรม ทั้งสองส่วนต่างสำคัญด้วยกันทั้งคู่ แต่แก่น นั้นสำคัญกว่ามาก แต่ทว่าแก่นก็ต้องอาศัยกระพี้ห่อหุ้มเพราะถ้าไม่มีกระพี้แก่นก็จะเหี่ยวและตายไป ยกตัวอย่างเช่น แก่นของพระพุทธศาสนา คือ ไตรลักษณ์ กระพี้ คือ การอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ พิธีกรรมการบวช การเวียนเทียน การทำบุญตักบาตร การหล่อเทียนฯ เหล่านี้เป็นกระพี้หรือพิธีกรรมที่ทำหน้าที่ห่อหุ้มแก่นหรือธรรมคำสอนนั่นเอง ปัญหาคือคนเราเมื่อเชื่อและชอบศาสนาใดก็มักจะติดที่กระพี้เข้าไม่ถึงแก่นหรือที่เรียกว่า

เข้าวัดก็สักแต่พนมมือไหว้ ผู้ที่เข้าถึงแก่นหรือคำสอนทางศาสนานั้น อาจไม่จำเป็นต้องยึดติดกับศาสนาใดๆ เลยก็ได้ ดังคำพูดที่ว่า พระเจ้าอยู่กับตัวท่านเสมอ พุทธะก็อยู่ที่การตื่นรู้ของท่าน พระอัลเลาะห์ก็คุ้มครองท่าน ตลอดกาล

ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และทฤษฎีทางสังคมศาสตร์

ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญกับเวลาและพื้นที่ (Time and Space) โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องว่างแห่งการเวลา หรือรูนอน (หลุมดำ) แห่งกาลเวลา ที่จะทำให้เกิดการทะลุมิติจากห้วงเวลาหนึ่งไปยังห้วงเวลาหนึ่งโดยการเปลี่ยนอนุภาคของสรรพสิ่ง นักวิทยาศาสตร์พยายามพิสูจน์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎีของไอน์สไตน์ และทฤษฎีความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบ (Chaos Theory) ในขณะที่ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์นั้นให้ความสำคัญกับ กาลเทศะ (Time and Place) ที่จะช่วยอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในฐานะสัตว์ทางสังคมที่บอกว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมอย่างไร ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาและสถานที่ที่มนุษย์นั้นดำรงอยู่ เรียกว่า มารยาททางสังคม นักสังคมศาสตร์เชื่อว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมได้เหมาะสมกับกาลเทศะแต่นักการศึกษาเชื่อว่าการให้การศึกษา (Educated) จะช่วยได้

การศึกษา

เมื่อสังคมไทยเกิดปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคล เช่น ยาเสพติด ยาเสพติด ก้าวร้าว ทำงานไม่เป็น ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่สู้งาน คนในสังคมก็จะหันมาชี้ว่าเป็นเพราะ การศึกษาที่ล้มเหลว สถาบันการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ สังคมส่วนใหญ่ มักจะมองและโยนภาระความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาของ บุตรหลานของตน ว่าเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะกับโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเรียกว่าการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองบางคนถึงกับคาดหวังให้สถาบันการศึกษาทำหน้าที่แทนตนในการอบรมดูแลบุตรหลานของตน เรียกว่าทิ้งให้โรงเรียนรับผิดชอบ ผู้เขียนคิดว่ามุมมองความคิดแบบนี้ไม่ถูกต้องนัก เพราะสถาบันการศึกษาเป็นแต่เพียงการให้การศึกษาที่เรียกว่า การศึกษาอย่างเป็นระบบ (Formal Education) เท่านั้น แต่โลกของความเป็นจริงเด็กนักเรียน เยาวชน นักศึกษา ใช้ชีวิตในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเพียง 4-6 ชั่วโมง ในขณะที่เวลาที่เหลือจะได้รับการศึกษาจากครอบครัวและสังคม ซึ่งเรียกว่า การศึกษาแบบไม่มีระบบ (Informal Education) การกล่าวโทษสถาบันการศึกษาจึงเป็นคำกล่าวที่ไม่สะท้อนความจริงนัก การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนนั้นทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ทั้งครอบครัว สังคม และโรงเรียน

ในแง่ของเนื้อหาหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันผู้เขียนก็ได้ชี้ให้เห็นว่า มีเนื้อหาหลายเรื่องที่เรียนแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์เลย เช่น การคำนวณระยะทางที่เรือพายทวนน้ำหรือตามน้ำในแม่น้ำ เวลาที่รถไฟวิ่งสวนทางกัน และเนื้อหาสาระการเรียนแม้ในระดับมหาวิทยาลัยก็ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีการออกแบบการเรียนในลักษณะเป็นชุดการเรียน (Module) ต่าง ๆ แล้วให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามที่ตนเองสนใจแล้วนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงในอนาคตโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยน่าจะส่งผลให้ผู้เรียนลดลงเนื่องจากหลักสูตรที่มีไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

ประวัติศาสตร์

ในแบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ เคยท่องจำมาว่า ประเทศไทยมีสินค้า ผลิตผลต่างกันในแต่ละภูมิภาค ภาคเหนือมี ไม่สัก ถ่านหิน ยาสูบ ภาคอีสานมี มันสำปะหลัง ข้าวโพด ปอ ภาคตะวันออกมีผลไม้ ภาคกลางมี ข้าว ภาคใต้มี ยางพารา เป็นต้น และในวิชา

ประวัติศาสตร์ ครูก็สอนว่า คนไทยนั้นมีถิ่นฐานเดิมอยู่เทือกเขาอัลไตและถอยหนีภาวะสงครามลงมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งมาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทย แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ขุดค้นพบและจากวิทยาการความก้าวหน้าทางเกษตรกรรมทำให้ความรู้เหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง เช่น ปัจจุบันยางพาราแทบจะมีทุกภาค ทุเรียน เงาะ มีปลูกทั่วไป และคนไทยไม่ได้อพยพมาจากไหน แต่ตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลาพัน ๆ ปีแล้ว สะท้อนความจริงเกี่ยวกับชุดความรู้ที่มนุษย์มีอยู่ว่า ความรู้ที่เรามีและใช้อยู่ในนี้ไม่ใช่ความรู้ที่เป็นนิรันดร์ หรือเป็นปรมาตม์จะ หากแต่เป็นความรู้ที่ยังไม่ผิดและใช้ประโยชน์ได้ในช่วงเวลานั้น ดังคำว่า ความไม่แน่นอนเที่ยงแท้ คือความแน่นอนอันเป็นนิรันดร์ และ มีสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดและแข็งแรงจะอยู่รอด หากคือสิ่งมีชีวิตที่ปรับตัวได้เท่านั้นที่จะอยู่รอด

บทส่งท้าย

ท้ายที่สุดแล้วการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ง่าย ๆ ลดพันธนาการทั้งหลายให้หมดไปเรื่อย ๆ มีคนรักแวดล้อมทั้งเพื่อนและคนที่เรารักและรักเรา กินพอประมาณ ใช้เงินให้เป็น ฟังดนตรีไพเราะ ดูงานศิลปะ ห่างไกลจากคนเลว ออกกำลังกายให้เหมาะสมกว่าเพราะเดี๋ยวก็ตายแล้ว

ข้อคิดก่อนจาก...เกี่ยวกับ เทคนิคฝึกพลังความจำที่ทุกคนทำได้

“เราอาจปฏิเสธได้เลยว่าคนรุ่นใหม่ นั่น คือ อนาคตของประเทศชาติ คนรุ่นเขาต่างหากที่จะนำพาประเทศชาติ มีใช้คนรุ่นเก่าที่นับวันมีแต่จะร่วงโรยและตายจากไป หน้าที่คนรุ่นเก่านี้ต้องอาศัยประสบการณ์ชีวิตที่เผชิญกับปัญหาหาเตือนสติคนรุ่นใหม่”

เอกสารอ้างอิง

รัตนะ บัวสนธ์. (2563). *บันไดเมื่อเข้าวัยปัจฉิม*. พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม.